Maria Bartusówna

Data urodzenia: 10 stycznia1854
Miejsce urodzenia: Lwów
Data śmierci: 02 października 1885
Miejsce śmierci: Lwów
Rodzice: Henryka Szczepańska, Stanisław Bartus
Profesja: poetka
Słowa kluczowe: poezja, XIX w., teatr, gruźlica, sztuka

Biogram[1]

Maria Bartusówna urodziła się w 1854 r. we Lwowie. Przez całe swoje krótkie życie zmagała się z gruźlicą, która była też przyczyną jej śmierci w 1885 r. Jednak przez trzydzieści lat zdążyła osiągnąć bardzo dużo. Jej marzeniem było aktorstwo, ale znakomita większość jej osiągnięć wiązała się z pisaniem poezji. Swój pierwszy utwór opublikowała w wieku szesnastu lat. Przez całe życie pisała wiersze do krakowskiego „Dziennika Mód", lwowskiego „Tygodnia" i warszawskich „Ogniska Domowego" i „Kłosów". W 1876 r. wydała też tomik swojej poezji. Po rezygnacji z kariery aktorskiej zdała egzamin nauczycielski i pracowała w lwowskich ochronkach, a także w wiejskich szkołach w Sokolnikach i Nienadowie. Rozwój gruźlicy uniemożliwił jej kontynuację pracy w szkołach i ostatecznie doprowadził do śmierci w 1885 r.

Maria Bartusówna w wieku 5 lat straciła ojca, który zmarł na gruźlicę. Jej matka przeprowadziła się do swojego ojca – emerytowanego dziennikarza i wydawcy Juliana Szczepańskiego. Maria całe dnie spędzała w jego bibliotece, co zapewne miało znaczący wpływ na jej późniejsze zainteresowania. Zaczęła pisać wiersze już w wieku 8 lat. Ze względu na problemy zdrowotne nie mogła uczęszczać na pensję Felicji Wasilewskiej-Boberskiej, do której była zapisana, więc najczęściej uczyła się w domu. Po śmierci dziadka przeprowadziła się po raz kolejny – tym razem do posiadłości drugiego męża Henryki Józefa Preyera w Roztokach. Stamtąd często jeździła z matką do Lwowa, Kołomyi, a także do drugiego majątku Preyera w Utoropach.

[1] Praca naukowa dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki" nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł., całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.".

Prawdopodobnie w 1872 r. przeprowadziła się na stałe do wuja w Kołomyi. Uznała to za konieczne po tym, jak wbrew opinii matki odrzuciła zaręczyny bogatego urzędnika. Te przeżycia stały się podstawą do napisania jednego z jej najbardziej znanych utworów zatytułowanego „Myśli przedślubne", w którym Bartusówna negowała wartość instytucji małżeństwa, szczególnie aranżowanego. W Kołomyi grała w amatorskim teatrze i obracała się w środowisku działaczy społecznych. Poznała tam też swoją pierwszą i jedyną miłość – Mieczysława Wąsowicza. Jako redaktor jednego z tamtejszych czasopism wydał on jej pierwszy utwór – „Trzy obrazy Sybiru". Od tego momentu Bartusówna często publikowała w różnych czasopismach. Stało się to jej głównym źródłem utrzymania przez jakiś czas, szczególnie po pierwszym wydaniu tomiku poezji w 1876 r. Dzięki swoim utworom otrzymała także zaproszenie do Warszawy, wystosowane przez Antoniego Odyńca, który w 1878 r. wprowadził ją do stołecznego towarzystwa. Dzięki niemu poznała między innymi prowadzącą salon artystyczny arystokratkę Różę Krasińską i wybitnego aktora i reżysera Jana Królikowskiego. Oni też przekonali ją do rezygnacji z kariery aktorskiej.

Po powrocie do Lwowa Bartusówna zdała egzaminy na nauczycielkę wiejską i w 1879 r. podjęła pracę, najpierw w szkole w Sokolnikach, a potem w Nienadowej. Niestety, stan zdrowia uniemożliwił jej dalsze nauczanie. Próba rehabilitacji, na którą fundusze pomógł zebrać Józef Kraszewski, nie dała rezultatu ze względu na zbyt późne podjęcie terapii. Jej spuścizna obejmuje około 150 utworów zebranych w trzech wydaniach poetyckich (z 1876, 1880 i 1914 r.), a także w trzech rękopisach. Jeden z nich przechowywany jest w Ossolineum, a pozostałe dwa w Bibliotece Jagiellońskiej.

Zmarła we Lwowie 2 października 1885 r.

Bibliografia

Źródła:

Biblioteka Jagiellońska, sygn. 7427/III – Maria Bartusówna, *Utwory liryczne*.

Biblioteka Jagiellońska, sygn. 7428/III – Maria Bartusówna, *Utwory liryczne*.

Marya B. [Bartusówna Maria], *Poezye*, Lwów; Księgarnia Władysława Bełzy, 1876.

Opracowania:

Budrewicz T., *Nim na dziewczę zawołają żono! Marii Bartusówny „Myśli przedślubne"* [w:] *Zapomniani pisarze, zapomniane książki dla małego i młodego czytelnika*, red. K. Heske-Kwaśniewicz, Katowice 2005.

Stodor A., *Marya Bartusówna. Szkic biograficzno-literacki* [w:] M. Bartusówna, *Dzieła*, t. 1–2, Lwów; Macierz Polska, 1914, s. 5–35.

Walęciuk-Dejneka B., „*Sobie…”* - *zapomniana liryka Marii Bartusówny* [w:] *Poezja kobiet. Interpretacje,* red. B. Walęciuk-Dejneka, Siedlce: Wydawnictwo IKRiBL, 2015, s. 117-131.